

протокол № 11-10/11т. *Бюлетень Вищої атестаційної комісії України*. 2005. № 4.

6. Паспорт спеціальності 21.04.02 – економічна безпека суб'єктів господарської діяльності (економічні науки): Постанова президії ВАК України від 02.07.2008 р. № 66-08/6. *Бюлетень Вищої атестаційної комісії України*. 2008. № 12.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-588-92-1-60>

**«МАРКЕРИ» ДЕФЕКТНОСТІ «ЯКОСТІ» ЗАКОНОДАВЧОГО
ВРЕГУЛЮВАННЯ МОНІТОРИНГУ СПОСОБУ ЖИТТЯ
ПУБЛІЧНОГО СЛУЖБОВЦЯ ЯК ПЕРЕДУМОВИ
ЗНЕЦІНЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАСОБУ**

Коломоєць Т. О.

*доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
заслужений юрист України,
декан юридичного факультету
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна*

Перегляд основних векторів запобігання корупції у всіх її проявах в Україні безпосередньо пов'язаний із з'ясуванням реального ресурсу кожного засобу такого запобігання у системі інструментарію останнього із обов'язковим ґрунтовним аналізом їх законодавчих засад. Серед всього розмаїття таких засобів своє чільне місце завжди посідав й зберігає до цього часу, завдяки особливості свого ресурсу, цільовій спрямованості, моніторинг способу життя публічних службовців, засади якого унормовані, насамперед, у ст. 51 Закону України «Про запобігання корупції» та підзаконних нормативно-правових актах. Україна не є унікальною у запровадженні цього антикорупційного засобу, практика активного його використання вже сформована у багатьох країнах світу, інше питання – чи є ця практика позитивною у запобіганні корупції і чи дієвою є модель, закріплена у законодавстві України? Аналіз законодавства зарубіжних країн свідчить про те, що в наявності ефективне використання моніторингу у Філіппінах, Сінгапурі. Румунії. Руанді, Монголії тощо. При цьому різними є моделі

моніторингу – від суто документального моніторингу (робота з документами, із відомостями у реєстрах) і аж до візуального спостереження за публічним службовцем та членами його сім'ї. Ефективність моделі відповідного антикорупційного засобу залежить від специфіки їх унормування, оскільки навіть унікальний захід за умови «дефектності» унормованих засад не буде мати жодного сенсу у інструментарії антикорупційного запобігання. І підтвердженням цього є досвід України. Так, зокрема, ст. 51 Закону України «Про запобігання корупції» фіксує можливість впровадження моніторингу способу життя публічного службовця як антикорупційного заходу. Сам факт наявності цього положення варто позитивно оцінити як прагнення легалізувати можливість використання такого заходу. Проте, детальний аналіз ст. 51 Закону, на жаль, дозволяє одночасно виділити і «дефекти» такої легалізації, що знижує саму потенційну можливість ефективного (не просто самого факту використання, а саме ефективного) використання моніторингу способу життя публічного службовця. Останнє знижується завдяки «дефекту» законодавчого підґрунтя, «токсичного» підґрунтя, а отже «токсичним» буде і результат, насамперед для публічних інтересів, бо фактично відбувається довільне втручання у приватну автономію особи (в т.ч. й публічного службовця, стиль життя якого не узгоджується із задекларованими ним доходами) й створюються передумови для можливості останнього оскаржувати таке втручання, вимагати релевантної реакції держави, в т.ч. й відшкодування (а фактично додаткове отримання виплат) шкоди. Отже, саме «дефекти якості» унормованих засад й обумовлюють «посилення занурення» публічного службовця, його корупційної діяльності у відносини публічної служби. Це дозволяє вести мову про втілення абсолютно протилежного результату прагнень законодавця закріпити засади використання цього антикорупційного засобу. Навіть якщо і формується практика його використання, проте визнати її «якісною», ефективною неможна. Аналіз ст. 51 Закону України «Про запобігання корупції» дозволяє виокремити кілька «маркерів» т.зв. «дефектності» засад відповідного засобу, а отже і «маркерів» звідомо недостатньо ефективного використання моніторингу способу життя публічного службовця саме як антикорупційного засобу. До таких «маркерів дефектності якості» засад можна віднести: а) використання у ч. 1 ст. 51 Закону слова «вибірковий» для позначення того, що цей інструмент не є засобом тотального впливу на публічного службовця. Варто погодитися, що цей засіб не має бути тотальним, проте для визначення його вибіркості слід було б закріпити й критерії визначеності такої. б) відсутність у ст. 51, як, до речі, і у ст. 1 Закону, яка закріплює

основні поняття, самого визначення «моніторинг способу життя», що фактично створює передумови для довільного суб'єктивного тлумачення цих положень, що дуже важливо з огляду на існування кількох його моделей й визначення тієї, яка є пріоритетною для України. в) використання у ч. 2 ст. 51 Закону словосполучення «інших відкритих джерел інформації» для позначення джерел інформування про можливу невідповідність способу життя та доходів, задекларованих публічним службовцем та членами сім'ї. Задля з'ясування того, яке джерело інформації є «відкритим» (окрім зазначених у ч. 2 ст. 51 Закону), знову ж таки здійснюється тлумачення суб'єктом застосування із аналізом всього розмаїття актів чинного законодавства України. г) використання у тексті ст. 51 Закону словосполучення «члени сім'ї», як свідчить аналіз практики НАЗК, є дещо спрощеним задля забезпечення ефективності застосування відповідного засобу й вимагає заміни на «близькі особи» (як і у більшості країн світу) або ж модифікації самого визначення «члени сім'ї». д) закріплення у ч. 3 ст. 51 Закону відсильної норми до підзаконних актів НАЗК, які регламентують процедурний аспект моніторингу. З одного боку, практика є цілком поширеною, в той же час, з іншого боку, такий акт має бути обов'язково і головне змістовно не суперечити положенням «базового» антикорупційного законодавчого акту. е) використання у ч. 3 ст. 51 Закону словосполучення «надмірного втручання», на жаль, не дозволяє з'ясувати «міру» можливого втручання й відмежувати від того втручання, яке є «понад норму», «понад міру». Саме використання невизначених правових понять, узагальнених положень, відсильних положень, відсутність «базових» норм-дефініцій варто вважати «маркерами дефектності якості» унормованих засад відповідного антикорупційного засобу, які й знижують ефективність його ресурсу як антикорупційного засобу в Україні.